

Biuletyn Informacyjny

Grudzień 2016

Wydawca: Ambasada Japonii w Polsce

Ubiór i tekstylia

Włókiennictwo w Japonii

Początki włókiennictwa w Japonii nie są dokładnie znane, można natomiast przyjąć, że Japończycy używali tkanin w życiu codziennym już w IV-III w. p.n.e., czyli w okresie, w którym zaczęło rozwijać się rolnictwo. Badania archeologiczne dowodzą, że jedwabie tkane we wzory były znane Japończykom już w V-VI w., jednakże bardziej zaawansowane techniki tkackie przybyły do Japonii z Chin ok. 200 lat później. Przykładem tego jest bogato zdobiona i błyszcząca tkanina jedwabna *nishiki*, której używa się do dzisiaj do wyrobu szat mnichów buddyjskich, strojów aktorów tradycyjnych japońskich teatrów *nō* i *kabuki* oraz *obi*, czyli pasów do kimono.

W międzyczasie rozwinęły się również różne metody barwienia tkanin. Części tkaniny, które nie miały zostać zabarwione, obwiązywano nićmi i w ten sposób chroniono je przed dostaniem się barwnika. Technika ta, nazywana w Japonii *shibori-zome*, używana była do tworzenia prostych wzorów. Te bardziej skomplikowane tworzone były na dwa sposoby: za pomocą wosku lub drewna. Pierwszy sposób polegał na wytopieniu wybranego kształtu w wosku i naniesieniu go na tkaninę. Drugi, na wyryciu wzoru na drewnianej deseczce i przyciśnięciu jej do tkaniny. Po usunięciu wosku lub deseczki materiał pozostawał biały. Techniki te używane były również do zdobienia świątyń buddyjskich.

Kiedy w X w. stosunki dyplomatyczne z Chinami zostały zawieszony, Japończycy zaczęli tworzyć swój własny styl ubioru. Wśród klasy wyższej, zamiast farbowania gotowych tkanin, dominowało barwienie nici, z których później tkano kolorowe materiały. W tym czasie bardzo modne stało się noszenie wielu cienkich części garderoby w różnych kolorach, co stwarzało piękny, wielobarwny efekt przy kołnierzu i rękawach. Przód i tył stroju ozdabiano również wieloma kombinacjami

kolorów i motywami natury, takimi jak np. kwiaty i owady, które były charakterystyczne dla danej pory roku.

Pomiędzy XIII i XVI w. modę japońską dla wszystkich klas stopniowo zdominowało *kosode*, które było załączkiem dzisiejszego kimono. W XVII w. pojawiły się nowe techniki barwienia tkanin, wśród nich używana do dziś *yuzen-zome*. Cała tajemnica tkwiła w krochmalu, który rozprowadzony w cienkiej linii na brzegu wzoru chronił go przed zafarbowaniem. Dzięki temu mógł on być o wiele drobniejszy niż dotychczas, co umożliwiało tworzenie na tkaninie różnych deseni i obrazów. Tkaniny, szczególnie dam-

skie kimona i materiały używane do pakowania podarunków barwione tą metodą cieszą się dużą popularnością. Choć w późniejszych wiekach dominującym materiałem stała się bawełna i wpływy z Zachodu dosięgły również włókiennictwa, to Japończycy po dziś dzień kultywują tradycyjne metody tkania i barwienia tkanin. Równocześnie tworzone są całkiem nowe rodzaje włókien. Japońska marka UNIQLO posiada w swojej ofercie letnią bieliznę chłodzącą z serii AIRism, a także bieliznę zimową szytą z utrzymującego ciepło materiału o nazwie HEATTECH.

Kimono barwione metodą *yuzen-zome* ©JNTO

Kimono

Kimono jest tradycyjnym japońskim strojem. Przez wieki jego wygląd ulegał pewnym zmianom i wpływom zewnętrznym, przede wszystkim chińskim i koreańskim. Jednak podstawowy koncept ubioru japońskiego pozostał ten sam – dwie płachty materiału zszyte z tyłu i przewiązane w talii pasem. W dawnych wiekach kimono miało dwie części: górną i dolną, ale z biegiem lat stało się jednoczęściowym strojem. Swój obecny kształt zyskało w późnym okresie Edo (1603-1858). Co ciekawe, krój kimona damskiego i męskiego jest taki sam. W przeciwieństwie do strojów zachodnich, które mają rozmaite fasony, kimono jest uniwersalne i dopasowuje się do figury każdego człowieka.

Współcześnie kimona dzieli się według trzech kryteriów:

1. Płeć (kobiece i męskie)

Co prawda kimona kobiece i męskie mają taki sam wykrój, ale różnią się sposobem zakładania i pasem obi. Pas do kimona kobiecego jest szerszy, bardziej ozdobny i jest zdecydowanie więcej sposobów jego wiązania. By skroić kimono dla kobiety, mierzy się jej wzrost do ramion i dodaje 20 cm. Z nadmiaru materiału tworzy się zakładkę pod pasem obi, wystającą spod niego kilka centymetrów, zwaną *ohashori*. W przypadku kimon dla mężczyzn nie tworzy się zakładki *ohashori*.

2. Stan cywilny (dla panien i mężatek)

Kobiety niezamężne noszą kimona z szerokimi, długimi, powiewającymi rękawami, czyli *furisode*. Rękawy w kimonach dla kobiet zamężnych są krótsze i węższe.

3. Pora roku (jesiennie-zimowe i wiosenno-letnie)

W czasie chłodniejszych miesięcy zakłada się ocieplane kimono z podszewką nazywane *awase*. Z kolei wiosną i latem zakłada się lżejsze kimono bez podszewek – *hitoe*. Także wzory tkanin są różne w zależności od pory roku. Na przykład częstym motywem na wiosennych kimonach jest kwiat wiśni.

Zakup kimona i wszystkich dodatków, szczególnie dla kobiet, jest bardzo poważnym wydatkiem. Ceny powyżej 10 000 złotych nie należą do rzadkości, a najwyższej klasy kimono kosztują dużo więcej. Dobre kimono może być jednak użytkowane przez wiele pokoleń. Warunkiem jest oczywiście odpowiednia konserwacja i przechowywanie. Po zdjęciu kimono należy je najpierw rozwiesić na specjalnym wieszaku i wywietrzyć przez kilka-kilkanaście godzin. Zabrudzone kimono oddaje się do specjalistycznej pralni. Kimono, które nie jest używane przez dłuższy czas, należy od czasu do czasu przewietrzyć, pamiętając, by nie narażać go na bezpośrednie działanie słońca.

Widok osoby ubranej w kimono jest rzadki na ulicach współczesnych miast japońskich. Wciąż jednak są okazje, na które kimono są zakładane. Co ciekawe, robią to głównie kobiety, dużo rzadziej mężczyźni.

- 1) *Shichigosan* (listopad) – ceremonia dla 3- i 7-letnich dziewczynek i 5-letnich chłopców
- 2) *Seijin no hi* (styczeń) – Dzień Wejścia w Dorosłość (kimono zakładają głównie dziewczęta)
- 3) Uroczystość ukończenia uniwersytetu (dziewczęta zakładają na kimono spodnie *hakama*)
- 4) Ślub (nie tylko para młoda, także goście; pan młody zakłada na kimono spodnie *hakama*)
- 5) Pogrzeb

Kimono zakładają także osoby związane z tradycyjnymi sztukami, takimi jak droga herbaty, ikebana, kaligrafia.

Zakładanie kimono, czyli *kitsuke*, wymaga nauki, sporej wprawy i pochłaniania niemało czasu. Trzeba pamiętać, że kimono to nie tylko jedna szata i pas, ale jeszcze dodatki: białe skarpetki z jednym palcem, czyli *tabi*, obuwie (*geta*, *zōri*) i torebka. Podczas chłódów na kimono można zarzucić kurtkę nazywaną *haori*. Ważną rzeczą, na którą należy zwrócić uwagę, to dobranie koloru kimono i obi stosownie do wieku, okazji i pory roku.

Yukata

Yukata to lekki, jednowarstwowy bawełniany strój, o kroju takim jak kimono. Pojawił się on w Japonii wraz z rozpowszechnieniem się bawełny w okresie Edo. Początkowo *yukata* była używana jako płaszcz kąpielowy przez bywalców łaźni publicznych. Z czasem stała się nieformalnym letnim strojem, często zakładanym na festiwale i pokazy fajerwerków zarówno przez kobiety, jak i mężczyzn. Najbardziej popularnymi wzorami są motywy kwiatowe. Do *yukaty* zakłada się *geta* lub *zōri*, ale nie zakłada się skarpetek *tabi*. W tradycyjnych japońskich hotelach, czyli *ryokan*, prosta *yukata* jest zapewniana każdemu z gości i może posłużyć jako szlafrok lub piżama. Jest ona także powszechnie stosowana w *onsenach*, czyli kurortach z gorącymi źródłami.

Nie tylko ubrania...

Spacerując ulicami japońskich miast możemy zauważyć płachty materiału przypominające krótkie zasłony wiszące nad wejściem do sklepu lub restauracji. Są to *noren* – tradycyjne odpowiedniki sklepowych szyldów, zrobione najczęściej z bawełny lub konopi. W zależności od miejsca, które reklamują, barwi się je we wzory, obrazki, znaki lub litery.

Podobną rolę spełniają *nobori* – „materiałowe plakaty”, które można dodatkowo powiesić lub postawić przed sklepem, informując klientów np. o rozpoczęciu sprzedaży nowego produktu czy przecenach. Dawniej używano ich jako sztandarów wojskowych, a także podczas festiwali (tradycja ta istnieje do dziś). Obecnie *nobori* używane są również do prezentacji sylwetek zawodników sumo lub aktorów japońskich teatrów tradycyjnych.

Drzeworyt na górze: Suruga-cho,
Utagawa Hiroshige, 1856

Furoshiki

Furoshiki to kwadratowa chusta przeznaczona do pakowania i przenoszenia przedmiotów. Może być używana do owijania rzeczy o bardzo zróżnicowanych kształtach i wielkościach. Układa się w rozmaite formy w zależności od tego, co w nią owiniemy i jak zawiążemy węzeł. Kiedy się jej nie używa, można złożyć ją na przykład w małą kostkę i schować do kieszeni.

Furoshiki ma bardzo długą tradycję w Japonii. Najstarsze zachowane *furoshiki* pochodzi z okresu Nara (710-794) i jest obecnie przechowywane w skarbcu Shōsōin w mieście Nara. Ponadto, wiele ilustracji przedstawiających codzienne życie Japończyków w okresie Edo (1603-1868) pokazuje, że *furoshiki* stosowano do przenoszenia różnych przedmiotów (ubrań, książek, pudełek itp.) i do pakowania prezentów. Wraz z rozwojem handlu powszechnie stosowane było

przez kupców, nie tylko do transportu, ale nawet jako środek reklamowy. Po II wojnie światowej *furoshiki* zaczęły być stopniowo wypierane przez torby papierowe i plastikowe. W ciągu ostatnich lat jednak, dzięki wrażliwości Japończyków na sprawy ekologii, *furoshiki* ponownie zyskuje popularność i staje się elementem życia codziennego.

Rozmiary i materiały

Furoshiki występują w wielu rozmiarach, o boku od ok. 36 cm do ponad 2 m (np. do zawijania pościeli). Najbardziej popularne są chusty o boku 72 cm. Różnią się także rodzajem materiału: mogą być wykonane z bawełny, jedwabiu czy tworzyw sztucznych. Dobór materiału uzależniony jest od przeznaczenia – do codziennego użytku wybiera się chusty z mocnej bawełny lub grubszych materiałów syntetycznych, do pakowania prezentów z kolei – delikatne tkaniny jedwabne. *Furoshiki* mogą być zastosowane również do dekoracji wnętrz, jako makatka, bądź jako dodatek do stroju, np. apaszka.

Wzór *karakusa*

Wzory

Od najdawniejszych czasów Japończycy czynili wiele starań, by wzór na *furoshiki* wyglądał atrakcyjnie nie tylko na kawałku rozpostartego materiału, ale również wtedy, gdy jest on związany. Co więcej, dobiera się wzór i kolor w zależności od okazji, funkcji i pory roku. Na przykład, jeżeli *furoshiki* ma być prezentem lub posłużyć do zapakowania prezentu, wybierany jest wzór kojarzący się ze zdrowiem, pomyślnością czy szczęściem (pasy w różnych wariantach, *karakusa*, karpie). Wiosną używa się chust z motywem kwiatów śliwy lub wiśni, a jesienią – liści klonu.

Współcześnie produkowane *furoshiki* mają rozmaite wzory – nie tylko te tradycyjne, stworzone w okresie Edo, ale również nowoczesne – na przykład geometryczne.

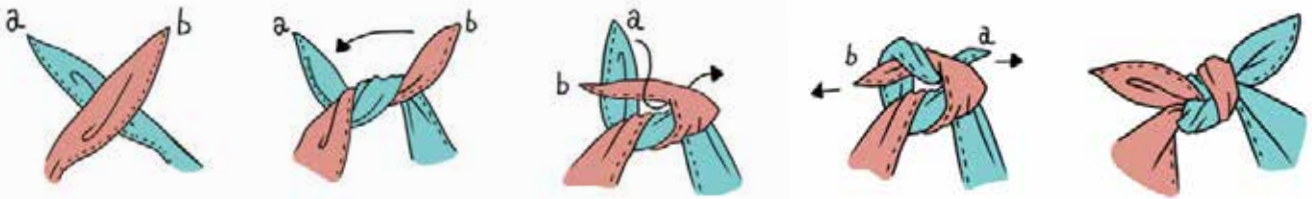

Furoshiki a sprawa polska

W 2011 roku Fundacja Japońska ogłosiła konkurs na projekt chusty *furoshiki* dla uczniów, studentów i absolwentów szkół i uczelni artystycznych z Polski i Japonii. Nadesłanych zostało łącznie 140 prac, w tym 74 z Polski. Zwyciężczynią konkursu została Marta Sibiłak z Liceum Plastycznego w Gliwicach, a wśród 12 nagrodzonych osób znalazło się siedmiu Polaków. Na chuście zaprojektowanej przez nią widać bociany i karpie.

Wiązanie

Sposobów wiązania *furoshiki* jest bardzo wiele – w zależności od wielkości chusty, przedmiotu i fantazji użytkownika. Podstawą w wiązaniu *furoshiki* jest węzeł *ma-musubi* (węzeł płaski, rys. poniżej). Jego poprawne zawiązanie gwarantuje, że chusta nie rozwiąże się podczas użytkowania.

Przykładowe wiązanie *furoshiki*

Poniżej przedstawiamy jeden z najbardziej podstawowych sposobów wiązania – tak można zapakować prostokątny przedmiot, np. bombonierkę.

Chustę układamy najpierw lewą stroną do góry, a dokładnie na jej środku przedmiot, który chcemy opakować.

Na zakończenie wykonujemy węzeł *ma-musubi*.

Temari

Temari to tradycyjna japońska kula ozdobna, której historia sięga ponad tysiąca lat. Aby wykonać *temari*, należy przygotować kulkę z papieru, bawełny lub wełny, a współcześnie także ze styropianu, na którą następnie nawija się kolejne warstwy nici (jedwabnych lub innych), tworząc geometryczne wzory. Dawniej, gdy nie znano jeszcze gumy ani plastiku, *temari* używane było jako zabawka. Przez stulecia każdy region Japonii wykształcił swój charakterystyczny sposób wytwarzania i wzór. Najpopularniejsze to m.in. *Honjo gotemari* (prefektura Akita), *Tochio temari* (pref. Niigata), *Yasu temari* (pref. Tochigi), *Sanuki kagaritemari* (pref. Kagawa), *Akizuki mari* (pref. Fukuoka), *Kinsuke mari* (pref. Kagoshima), *Riukiu mari* (pref. Okinawa) i *Shinshū temari* (pref. Nagano).

Ambasada Japonii w Polsce
 Wydział Informacji i Kultury
 Al. Ujazdowskie 51, 00-536 Warszawa
www.pl.emb-japan.go.jp
www.facebook.com/JapanEmb.Poland
 e mail: info-cul@wr.mofa.go.jp